

Seletuskiri Vabariigi Valitsuse määruse „Keele- ja kultuuriõppeks võimaluste loomise tingimused ja kord“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus ja eelnõu eesmärk

Riigikogu võttis 12. detsembril 2022. a vastu seadusemuudatuse, mille alusel on edaspidi põhikooli õppekeeleks üksnes eesti keel. Üleminek täielikult eestikeelsele õppele algab koolides 1. septembril 2024. a. Nimetatud muudatustest lähtuvalt muutus põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses ka lõige, mille alusel oli kehtestatud senine Vabariigi Valitsuse määrus „Keele- ja kultuuriõppeks võimaluste loomise tingimused ja kord“ (19. augusti 2010. a määrus nr 116). Sellest tulenevalt tekkis vajadus nimetatud määrus uue volitusnormi alusel uuesti kehtestada.

Määrus kehtestatakse põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 21 lõike 3 alusel. Nimetatud seaduse § 21 lõikes 2 sätestatakse järgmist – Põhiharidust omandavatele õpilastele, kelle emakeel ei ole õppekeel või kes koduses suhtluses räägivad õppekeelest erinevat keelt, mis on vähemalt ühe vanema emakeel, korraldab kool keele- ja kultuuriõpet, kui seda soovivad vähemalt kümme sama emakeele või koduse suhtluskeelega õpilast. Keele- ja kultuuriõppe läbiviimiseks on koolil õigus vaba tunnimahu puudumisel õpilase suurimat lubatud nädala õppekoormust suurendada ühe tunni võrra. Lõikes 3 sätestatakse – Käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud keele- ja kultuuriõppeks võimaluste loomise tingimused ja korra kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega.

Eesti üldhariduskool on mitmerahvuseline kool. Juba praegu õpib eesti õppekeelega koolides palju näiteks vene kodukeeleaga lapsi, kelle emakeeleõpe ei ole üldjuhul toetatud ning kellele pakutakse vene keele õpet võõrkeelena. Täies mahus eestikeelsele õppele üle minnes kasvab õppekeelest erineva kodukeeleaga õpilaste hulk märkimisväärselt. Eesti keelest erineva koduse keele (emakeele) õppimise võimaluste loomise eest kannab hoolt peaaesjalikult pere, peret toetavad rahvuskultuuriseltsid, eriti pühapäevakoolide kaudu. Esmakordselt loodi vastavasisuline määrus oma emakeele õppimiseks ja rahvuskultuuri tundmaõppimiseks 2002. aastal (Vabariigi Valitsuse 02. juuli 2002. a määrus nr 209).

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Haridus- ja Teadusministeeriumi üldhariduspoliitika osakonna üldhariduse valdkonna peaekspert Hele Liiv-Tellmann (735 0674, hele.liiv-tellmann@hm.ee) ja õigus- ja personalipoliitika osakonna õigusloome valdkonna juht Indrek Kilk (735 0144, indrek.kilk@hm.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Keele- ja kultuuriõpe on põhikooliastmel vabatahtlik. Rühmad moodustatakse lastevanematelt laekunud avalduste põhjal, et tagada kodu toetus ning õppe sihipärasus. Õpilaste keeleoskusele nõudeid ei püstitata, kuid kool seab üldised õppe eesmärgid.

Keele- ja kultuuriõpet korraldatakse valikainete tunnimahu arvelt õpilase maksimaalse nädalakoormuse sees vähemalt kahe nädalatunni ulatuses. Põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava alusel lihtsustatud õppes õppivatele õpilastele vähemalt ühe nädalatunni ulatuses. Koolis korraldatakse keele- ja kultuuriõpet, kui seda soovivad vähemalt kümme sama emakeele või koduse suhtluskeelega õpilast. Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse § 21 lõige 2 sätestab võimaluse tõsta vaba tunnimahu puudumisel keele- ja kultuuriõppeks õpilase maksimaalsed

nädalakoormust ühe tunni ulatuses. Oluline on märkida, et selline nädalakoormuse tõstmine on lubatud ainult emakeele ja kultuuriõppe läbimiseks.

Keele- ja kultuuriõppe ainekava koostab õpetaja, arvestades kooli õppekava üldisi põhimõtteid, õpilaste keeleoskust ja teiste õpetajate ning klassijuhataja soovitusi ning lähtub sellest, et keele- ja kultuuriõppe eesmärgiks on õpilase rahvusliku identiteedi säilitamine, teadmiste omandamine rahvuskultuurist, ajaloost ja traditsioonidest ning emakeeleoskuse arendamine.

Sõltuvalt keelest ja õppida soovijate hulgast, on võimalik naaberkoolide ja -valdade vahel moodustada ühiseid keele- ja kultuuriõppe rühmi ning sõlmida omavahelised kokkulepped keele- ja kultuuriõppe läbiviimiseks. Erinevate klasside ja koolide õpilaste liitmisel keele- ja kultuuriõppe tundideks tuleks leida optimaalne tundide aeg ning arvestada õpilastranspordi korraldamisega.

Kuivõrd keele- ja kultuuriõppe on koolipõhine ja lähtub konkreetsete õpilaste vajadusest ning võib hõlmata mis tahes keele ja kultuuri õpet, on nii õppe korraldamine kui ka vajalike õppematerjalide hankimine eelkõige õppe läbiviija ülesanne.

Kuna suurim õpilaste liikumine erinevate koolide vahel toimub suvel, siis võib juhtuda, et septembris on küll koolis nõutud arv õpilasi, kuid nii kiiresti ei ole võimalik õpet organiseerida. Sellepärast ongi määruse § 4 lõikes 1 sätestatud, et kool moodustab keele- ja kultuuriõppe rühmi kaks korda aastas.

Suurim põhimõtteline muudatus, võrreldes kehtiva Vabariigi Valitsuses 19. augusti 2010. a vastu võetud määrusega nr 116 „Keele- ja kultuuriõppeks võimaluste loomise tingimused ja kord“ on seotud emakeele ja kultuuriõppe võimaldamises B-võõrkeele asemel (juhul, kui õpilase emakeel kuulub koolis õpetatavate A- või B-võõrkeelte hulka). Varasem sõnastus oli „Kui õpilase emakeel kuulub koolis õpetatavate A- või B-võõrkeelte hulka, võimaldab eesti õppekeelega kool õpilasel emakeelt õppida A-võõrkeelena, muu õppekeelega kool B-võõrkeelena.“, kuid emakeeleõppe ei tohi olla üles ehitatud võõrkeeleõpetuse alustest lähtuvalt, samuti on B-võõrkeele ainekava koostamisel lähtutud eeldusest, et õpilasel puuduvad eelteadmised õpitavas keeles. Seetõttu pakub määruse uuendatud sõnastus võimalust emakeelt ja kultuuri õppida alates teisest kooliastmest B-võõrkeele asemel, kui õpilasel on riiklikust õppekavast lähtuvalt kohustus õppida ka B-võõrkeelt. On üsna tavapärane, et õpilased, kes on pärit kakskeelsest perest ja õpivad eesti õppekeelega koolis, õpivad eesti keelt emakeelena. See tingib olukorra, kus õpilane peab õppima nii A-võõrkeelt kui valima ka teises kooliastmes B-võõrkeele.

Seni kehtiv Vabariigi Valitsuse 19. augusti 2010. a määrus nr 116 tunnistatakse kehtetuks (vt eelnõu § 6).

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole vastuolus Euroopa Liidu õigusaktidega.

4. Määruse mõjud

Määruse vastuvõtmisega ei kaasne võrreldes seni kehtinud määrusega olulisi muudatusi, kuna sisuliselt on tegemist määruse uuesti kehtestamisega seoses põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatuste vastuvõtmisega.

5. Määruse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud

Määruse rakendamine ei too kaasa täiendavaid kulusid. Keele- ja kultuuriõpe toimub õpilase igapäevase õppekoormuse sees. Suurem keele- ja kultuuriõppe tõus toimub selle arvelt, et eesti õppekeelele üle minnes kaob õpilaste kohustuslike õppeainete nimistust vene keele kui emakeele õpe. Samal ajal on olemas vene keele ja kultuuri õppeks vajalikud õppematerjalid ning inimressurss vene keele õpetajate näol.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub 1. septembril 2024. a, samaaegselt põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse muudatuste jõustumisega.

7. Eelnõu kooskõlastamine ja huvigruppide kaasamine

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks ministeeriumitele ja Eesti Linnade ja Valdade Liidule ning arvamuse avaldamiseks Eesti Koolijuhtide Ühendusele, Eesti Lastevanemate Liidule, Eesti Õpilasesinduste Liidule, Integratsiooni Sihtasutusele.

Kristina Kallas
haridus- ja teadusminister